

Tunus Eğitim Sistemi, Temel Eğitim Uygulamaları ve Düşündürdükleri

S. Savaş BÜYÜKKARAGÖZ (*)

GİRİŞ :

Tunus eğitim sistemini ele almadan önce, ülkenin eğitim sisteminin gelişmesine sebep olan etkenlere bir göz atalım:

Tunus Kuzey Afrika'da Cezayir'in doğusunda, 6,5 milyonu aşkın bir nüfusa, 164150 Km² toprak alanına sahip bir ülkedir. Ülkede genellikle Akdeniz iklimi hüküm sürer. Yağmurlar sonbahar ortasında başlar ve ilkbahar ortalarına kadar devam eder, yazları kurak geçer. Halkın 1/4'ü şehirlerdedir. Ülkenin güneyinde nüfus'un % 1'ini oluşturan berberiler yaşar. Kalabalık bölgelerde Km²'ye 70 kişi, bozkırlarda 10 kişi düşmektedir. Nüfus artış oranı % 3 olup, nüfusun yarısından çoğu 20 yaşın altındadır. (M. Larousse cilt 12, s. 312) Tunus nüfusunun büyük çoğunluğu müslümandır. Yahudilerin muasevi Avrupalıların hıristiyan oldukları gözönüne alındığında, dini azınlıkların sayısı fazla değildir. Bunların dini eğitimi ve ibadet yapma serbestileri yoktur. Müslüman çoğunluk Arapça konuşur. Ancak nüfusun % 1'i berberi dilini konuşmaktadır. Fransızca, oldukça yaygın bir dildir. Okullarda Arapça ve Fransızca temel diller olarak okutulmakta, ilköğretimde, ilk altı yılın üç yılında bütünüyle Arapça, sonraki yıllarda ise Fransızca, haftada 10 saat olarak okutulmaktadır. (M.E.B. Heyet Raporu, 1984).

1956 yılında bağımsızlığına kavuşan Tunus'ta, ilk Cumhurbaşkanı, 1956'da göreve başlayan Habib Burgiba, bugün de bu görevini sürdürmektedir. Tunusta kadın erkek eşitliği medeni kanunla tanınmış, çok evlilik yasaklanmıştır. Ülke'de liberal ve laik eğilimli bir rejim kurulmuştur. 1959 Anayasasına göre, hükümet etme gücü

(*) Öğretim Görevlisi S.Ü. İlahiyat Fakültesi

tek dereceli genel oy sistemi ile beş yıl için seçilen Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. Cumhurbaşkanı bakanları seçer, yasama gücü beş yıl için genel oyla seçilen Cumhurbaşkanı'na aittir.

Bir yıl önce ülkede, 12 yıldır zam yapılmayan ekmeğe yapılan zam yüzünden büyük gösteriler yapılmış, yer yer çatışma ve yağmalama olaylarına rastlanmıştır. Başbakan Mirzak, ekmeğin gerekli olduğunu savunduğu halde, Burgiba kendisini yanıltıklarını beyan etmekle başbakan'la uyum içinde olmadığını ortaya koymuştur (Basından).

Tunus'ta ekilebilir topraklar yetersizdir. Koyun, keçi, sığır hayvancılığı en kurak topraklarda yapılır. Ülke, yağış alamayan kuraklık dönemlerinde büyük zarar görmektedir. Tarım, balıkçılık, besin sanayii, inşaat malzemeleri, madencilik sanayii gelişmektedir. Ülkede petrol yatakları enerji kaynakları azdır. Büyük ölçüde ithalata bağımlıdır. (M. Larousse, s. 316. Cilt: 12).

Turizm önemli bir gelir kaynağıdır. Bugün için Turizmde yatak sayısı 80 bine ulaşmıştır. En iyi bir otelde en pahalı ücret yedibin TL civarındadır. (R. Çetin Dağlı ile görüşme, 1984)

EĞİTİM SİSTEMİNİN GENEL YAPISI :

1. Tunus eğitiminin genel amaçlarını şöyle sıralamak mümkündür :

- a) Eğitimde herkese fırsat eşitliği sağlamak,
- b) Millî ve kültürel değerleri artırmak,
- c) Modern kültür ve teknolojinin gelişimine ayak uydurmak,
- d) Kişileri yetenekleri doğrultusunda yetiştirirken toplumun ekonomik ve sosyal gelişimini sağlamaktır. (Yearbook, 1980, s. 200)

2. Yönetim :

Tunus'ta tüm eğitim sisteminin ögeleri arasında koordinasyonu sağlama görevi eğitim bakanlığına aittir. Yönetim merkezidir. Yönetim faaliyetleri ve eğitim koordinasyonunu sağlamakla görevli (Temel eğitim okulları için) 23 bölge müfettişliği vardır. 1975'de orta-öğretim düzeyinde gelişme, koordinasyon, kaynak temini, personel görev ve yönetimini kontrol amacıyla 4 yöresel bölge kurulmuştur. (M.E.B. Heyet Raporu, 1984).

3. Eğitim Finansmanı :

Eğitim bakanlığının elindeki imkânlar, 1979-1981 yılları arasında büyük oranda devletçe desteklenmiştir. Devlet bütçesinden Millî Eğitime ayrılan payın yüksekliğini anlamak için 1981 yılı bütçesini örnek olarak verirsek: 1981 yılında, 534.343.000 dinar devlet bütçesinin % 25,87 oranında bir miktar (138.268.000 dinar) Millî Eğitime ayrılmıştır. (1 dinar iki dolardır). (Rapport Sur, 1981)

4. Eğitim kademeleri :

Tunus'ta ilkokula başlama yaşı 6'dır. İlköğretim mecburi olup, 12 yaşına kadar devam eder, öğrenciler ortaöğretime başlayabilmek için sınava tabi tutulurlar. Bu sınavı kazanamıyan öğrenciler, Sosyo-Ekonomik durum ve yöresel ihtiyaçlarına göre, 7. ve 8. sınıfları okuyarak iş alanlarına ve hayata atılırlar. Sınavı kazanan öğrenciler ise, ilk üç yıl genel eğitimden geçerler. sonra da 4 yıl ileri ortaöğretime girerek mezuniyetten sonra, olgunlaşma sınavına ve yükseköğretime girerler veya 3 yıllık mesleki teknik ortaöğretime yönelerek 3 yıl öğrenim görüp teknik diploma ve sertifika alırlar; isterlerse tarım alanında eğitim gören kurumlara da girebilirler. Orta öğretimde öğrencileri mesleğe veya üst öğrenime gönderme konusunda sürekli yöneltme yapılmaktadır. Nitekim mesleki ve teknik ortaöğretime yöneltmede düreklilik vardır. Teknik orta dereceli okulları bitirenler isterler ve başarılı olurlarsa, Millî Mühendislik okulları olan yükseköğretim kurumlarına girebilirler. Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi Tunus eğitim sistemi 3 kademeeden oluşmaktadır. Bunlar; İlköğretim, Ortaöğretim ve Yükseköğretim'dir. (Rapport Sur. 1981).

TEMEL EĞİTİM UYGULAMALARI VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ :

Tunus'ta ilkokul sayısı 2937, ortaokul sayısı ise 400 olarak belirlenmiştir. İlkokulların 524'ü temel eğitim kapsamına alınmış, 247'sinde ise hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir. 120.000 çocuk bu kapsamın içinde olup, bunların 30.000'i tarım, 43.000'i endüstri ve 47.000'i ise diğer alanlara ilişkin ağırlıklı programlara devam etmektedirler. (M.E.B. Heyet Raporu, 1984)

1972 yılından bu yana ilkokula ilave 7. ve 8. sınıfların oluşmasını öngören yeni bir projenin denenmesine başlanmıştır. Bu proje, çok amaçlı bir temel eğitim sistemini, Tunus eğitim sisteminin, sü-

reci içinde ele almaktadır. İlköğretiminin sonunda çocuk, yarışma sınavı ile ortaöğretim birinci sınavına girme hakkı kazanır. Sınavda başarılı olunamaması halinde 6. sınıftan yeniden okumasına veya ilköğretim sonrası mesleki yetiştirme sınavları olan 7. ve 8. sınıflara devamına izin verilir. (Raport Sur, 1981)

Temel eğitimin amaçları şu şekilde sıralanabilir :

1. Başarısız öğrencilerin bu sorunlarına bir çözüm, bulmak ve onları çalışma hayatına hazırlamak.
2. 6. Sınıfta kitle halinde sınıfta kalmaları azaltmak.
3. Öğrencilerin ekonomik sistem içinde yerini almasını kolaylaştıracak bir sanat dalında eğitimi; sağlama.
4. İlkokulun tasfiye edici özelliğini değiştirerek onu yönlendirici bir yapıya kavuşturmaktır.
5. Öğrencileri hayata olduğu kadar ortaöğretime girişe de hazırlamak.
6. El sanatlarına yeniden üstünlük kazandırmak (Yearbook Paris 1980)

Tunus'ta 1972'de başlanılan ITM (Temel eğitim) uygulamasına esas olan eğitim programları başlangıçta tek tip program şeklinde uygulanmış, 1977-78 öğretim yılında yapılan genel bir değerlendirme sonunda programların bölgesel özelliklere uygun olması düşünülmüş ve program yapma ve yürütme işlerine bölgesel eğitim kurumları ve görevliler katılmışlardır. (Rapport Sur, 1981)

Temeleğitim okullarında sınıflara göre iş eğitimi dersleri, 5. sınıfta 2 saat, 6. sınıfta 2 saat, 7. sınıfta 4 saat ve 8. sınıfta 20 saat olarak programlarda yer almıştır. İş eğitimi derslerinden biri olan iş ve teknikeğitim (Ağaç, metal, elektrik, yapı işleri, metal, elektrik-yapı işleri v.b.) Tarım (Hayvancılık, tavşancılık, arıcılık, tavukçuluk, meyvacılık, sebzeçilik çiçekçilik v.b.) Dokumacılık (halı, kllim, hasır işleri) dersleri iş eğitiminin çeşitli alanları olarak uygulanmaktadır. Okulların bulunduğu yerin çevresel özelliklerini (Coğrafi sosyal, ekonomik, kültürel) dikkate alınarak programlar seçildiği, okullardaki çalışmaların üretimi artırmaya ve pazarlamaya yönelik olduğu görülmüştür.

Temeleğitim okullarında klasik ve modern uygulamaların yan yana yapıldığı ve çevreye örnek olarak gösterildiği, bazı yörelerde mezun olan çocuklara, okulda öğrendiklerini sürdürmek ve hayati-

nı buna göre yönlendirmek amacıyla arazi, araç-gereç, ilaç, tohumluk v.b. verilerek desteklendikleri görülmektedir. Derslerin karma olarak yapıldığı çeşitli sergiler açıldığı, çevreye açık faaliyet ve yarışmalar düzenlendiği görülmektedir. Seraların yaz aylarında boş kalması nedeniyle, yaz aylarında üretim devam ettiği, temel eğitim 8. sınıfların bu seralardan yararlanmaları sağlanmaktadır. Temel eğitim projesine Unisef başlangıçta destek sağlamış şimdi de uzmanların takviyesiyle bu destek devam etmektedir. Dünya Bankasının kredilerle takviye ettiği görülmüştür. İş eğitimi derslerinde kazalara karşı öğrencilerin okuldaki dernekleri kanıyla sigorta edildikleri gözlenmiştir (M.E.B. Komite raporu, 1984).

SONUÇ VE DÜŞÜNCELER :

Ülkemizde de 1970 yılında planlanan 1971'de de 16 yatılı bölge okulunda denenmesine başlanan temeleğitim uygulamalarının yapıldığı okul sayısı bugün 420 civarındadır. Tunus'ta ise 1972 yılından bugüne kadar 528 ilkokulda uygulanan temel eğitim uygulamaları yapılmaktadır. Her iki ülkede, ilk öğretimde, «Temel Eğitim» düzeyinde niteliğe yönelen çabalar görülmektedir. Çocukların, öncelikle hayata ve üst öğrenime hazırlanması, genel kültür eğitiminin yanında, beceriye ve teknikeğitim kültürüne de ağırlık verilmesi, eğitim programlarının uyguamalı olarak öğretilmesi, okulda kazandırılan bilgi ve becerilerin hayat boyu işe yarar olması, öğretimde bilgi aktarma yerine ihtiyaç duyulan bilgi ve becerinin nasıl kazanılacağına öğrenilmesi, araştırmacı, yapıcı, yaratıcı ve üretici bir insan tipinin vatandaş olarak yetiştirilmesi amacı güdülmektedir.

Tunus'ta merkezi yönetim ve mahalli idarelerdeki yetkililer ile okullardaki uygulayıcı, yönetici ve öğretmenler, uygulamadan çıkan sonuçlardan memnun olduklarını belirtmekte ve yayınlarla bunu ifade etmektedirler.

Tunus okullarında uygulanan iş eğitimi programlarının, ülke ve bölgelerin özelliklerine göre seçildiği görülmektedir. Ancak uygulanan bu programların iş hayatının çeşitliliğini ve çok yönlülüğünü ne derece temsil ettiği tartışılır bir konudur.

Gerek Tunus'ta gerekse Türkiye'de, temel eğitim uygulamalarında, iş eğitimi derslerinin mesleki tekniköğretim orjinli olmaktan ötede ve çok yönlü olarak teknoloji eğitiminin özelliklerine uygun olarak, henüz uygulama alanına konmadığını ifade edebiliriz.

Tunus'ta sürekli yöneltme eğitim sisteminin içinde yer almış, bu yöneltme temeleğitim, orta ve yükseköğretim boyunca devam etmiştir. Ülkemizde, şûralarda ve çeşitli bilimsel toplantılarda yöneltme konusu sürekli ele alınmasına rağmen, uygulamada henüz başarılı sonuçlar alacak düzeye erişemediği görülmektedir.

Tunus'taki temel eğitim uygulaması ile Türkiye'deki hayata dönük temel eğitim uygulaması, teorik ve uygulama alanları yönlerinden birbirine benzer yönler arz etmektedir. Her iki ülke de birbirinden, uzmanlık ve bilgi birikimi yönleriyle yararlanmaları halinde karşılıklı faydalar sağlayabilecekleri söylenebilir.

Her iki ülkede ülke genelinde program geliştirme açısından temel eğitim uygulamalarının değerlendirmelerini yapmalıdırlar ki elde edilecek sonuçlara göre yeni tedbirler alabilsinler.

K A Y N A K L A R

Meydan Larousse. Meydan Yayınevi. İstanbul: 1973. cilt: 12.

Rapport Sur. Le develeppement de l'education en tunisie. 1981.

Unesco International. Yearbook of Lducation volume. XXXII Paris: Unesco
Yearbook of the United nations. Newyork: 1980

Temel Eğitim Raporu. 1984 (MEB. heyetinin 25 Mart-1984 tarihinde Tunus'u ziyaretleri sonunda hazırlanmıştır)

Ramazan Çetin Dağlı ile görüşme. 1984 (R. Çetin Dağlı eski ilköğretim Genel Müdürü olup, halen Bakanlık Müşaviridir. Tunus'a giden heyette yer almıştır)